

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו שבת פרשת ויגש - ויהי תשע"ד לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תשע"ט

בסעודה שלישית פרשת ויגש

זי"ע כי לכל אדם יש תפקיד בעולם אשר עבור זה נברא ומתחלת בריאתו יש סדר מוכן על כל מה שהוא צריך לתקן, ומן השמים מסדרים לו כל עניניו כדי שיגיע לתכלית הזוהי. וארבעים יום קודם יצירת הולד מכריזין בת פלוני לפלוני, בית פלוני לפלוני (סוטה ב.), היינו מי יהא בן זוגו שזה יש לו השפעה על סדר חייו. ובאיזה מקום ועיר ורחוב יהא בית דירתו ובית מסחרו. וכן אחר זה בכל יום יש השגחה פרטית לאיזה מקום הוא צריך להגיע, וכל זה כדי שיעלה הניצוצות הק' השייכים לו באותו מקום. ומה' מצעדי גבר כוננו, אך האדם חושב כי הולך לשם משום שדרכו יחפץ, שיש לו איזה חפץ לעשות שם, אבל בפנימיותו הוא משום שה' כונן מצעדיו להגיע שם לאיזה תכלית (ועיין בספר בעל שם טוב ריש פרשת ויצא).

וכמו כן היה ביעקב עם יוסף, ויאמר לו לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן והשיבני דבר (לז-יד). יעקב שולח אותו עבור לידע שלום האחים והצאן. אבל הכתוב מודיע לנו שמן השמים יש חשבון אחר בהליכתו שם, וישלחהו מעמק חברון, מעצה עמוקה של אותו צדיק הקבור בחברון, לקיים מה שנאמר לאברהם בין הבתרים (טו-יג) כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וגו' (סוטה יא.) ע"ש. ובבואו שם מתנכלים האחים כנגדו, הנה בעל החלומות הלזה בא וגו', לכו נמכרנו לישמעאלים וגו', ומחמת קנאתם ושנאתם הם רוצים להפטר ממנו אחת ולעולם, אבל מן השמים יש חשבון אחר, עצה עמוקה של אותו צדיק שבחברון, כי בא זמן קיום הגזירה של ירידת מצרים.

ויקרא הוציאו כל איש מעלי, ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו (מה-א). ויש לדקדק דהוי ליה למימר הוציאו כל איש 'נכרי' מעלי, כי גם אחיו הם אנשים. וגם איך אמר ולא עמד 'איש' אתו בהתודע, הא אחיו היו שם עמו. - ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי (מה-ב). ויש להבין הלא כבר ידע שאביו חי, ששאל אותם בעת בואם מארץ כנען, השלום אביכם הזקן וגו', ויאמרו שלום לעבדך לאבינו עודנו חי (מג-כז). - ויאמר יוסף אל אחיו גשו נא אלי ויגשו (מה-ד). ויש להבין מהו טעם ההגשה. - ויאמר אני יוסף אחיכם אשר מכתתם אותי מצרימה (שם). ויש להבין הלא כבר אמר להם אני יוסף, ולמה חזר לומר שנית. וגם הוסיף אשר מכתתם אותי מצרימה, הלא הם ידעו מה שעשו עם יוסף, ולמה לו להזכיר להם דבר המכאיב. - מהרו ועלו אל אבי ואמרתם אליו וגו', רדה אלי אל תעמוד (מה-ט). הנגינה על פסוק זו, זרקא מונח סגול, מונח רביע. וצריך ביאור הכוונה בזה. - וידברו אליו את כל דברי יוסף אשר דבר אליהם, וירא את העגלות וגו', ותחי רוח יעקב אביהם (מה-כז). ויש להבין הלא מתחלה לא האמין להם, ומה נשתנה כאשר דברו אליו את כל דברי יוסף וירא את העגלות. - אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה, ויוסף ישית ידו על עיניך (מז-ד). ויש להבין כוונת סיום הכתוב.

ונראה כי הכתוב אומר מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ (תהלים לז-כג). ופירש מרן הבעל שם טוב

ואיתא בגמרא (שבת פט:) ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל [כדרך הגולים, שהרי על פי גזירת גלות ירד לשם], אלא שזכותו גרמה לו דכתיב (הושע יא-ד) בחבלי אדם אמשכם בעבותות אהבה, ואהיה להם כמרימי עול על לחיהם, ואט אליו אוכיל ע"כ. וכדי להקל סבלו של יעקב ירד יוסף מתחלה כדי שירידת יעקב תהא בדרך כבוד. וזהו שאמר להם יוסף, ועתה לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלקים, וישימני ל'אב' (מה-ח), בשביל האב הזקן שלא יסבול צער של שלשלאות בירידתו, עבור זה הוריד ה' אותי מתחלה, להכין את הגלות במצרים.

והנה שורש הגלות הוא גלות מצרים, וממנו נתפרדה שאר הארבע גליות, בבל יון מדי ואדום (ליקוטי תורה להארי ריש פרשת תצא), וכמו שרמזו 'אלה מ'סעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים (במדבר לג-א), ראשי תיבות של הארבע גליות שהם משלימין הארבע מאות שנה של גלות מצרים. וכן אמר הכתוב ואלה שמות בני ישראל הבאיים מצרימה (שמות א-א), ונרמז בזה גם כן הארבע גלות. ולכן ירידת יעקב ובניו למצרים היה גם כן נחלק לארבעה ירידות, א' ירידת יוסף למצרים. ב' ירידת עשרת השבטים לשבר בר. ג' ירידת בנימין. ד' ירידת יעקב אבינו, כי מעשה אבות סימן לבנים שגלות מצרים היא השורש להארבע גליות הבאים אחריה.

וכל זה השיג יוסף כי סיבת ירידתו למצרים היא התחלת העצה העמוקה מאותו צדיק, לכבוש הדרך לגלות מצרים, ולכן ביקש להוריד את בנימין, כדי לכבוש הדרך לגלות השלישית. ושוב נשאר עוד השלמת הגלות על ידי ירידת יעקב. ועל כן אמר לאחיו, מהרו ועלו אל אבי ואמרתם אליו וגו' רדה אלי אל תעמוד. והנה הגלות מכונה בכתוב בשם השלכה חריקה, וישליכם אל ארץ אחרת (דברים כט-כז). וזהו הרמז בהנגינה, זרקא מונח סגול, שכבר ירדו יוסף ועשרת השבטים ובנימין, מונח רביעי, מונח לפנינו עוד להשלים את הרביעי שזהו בירידתו של יעקב, ורדה אלי אל תעמוד.

*

והנה מבואר במדרש (תנחומא וישב ב) שמיום שפירש יוסף מאביו פירשה שכינה מיעקב אבינו ע"ש. ולפי

פשוטו כי אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה (שבת ל:), ויעקב התאבל על בנו ימים רבים. אמנם אכתי הדבר צריך תבלין, הלא חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, ולקבלינהו בשמחה (ברכות ס:), ואיך יתכן לומר על יעקב שנשבת ממנו שמחתו עד כדי כך שתסתלק ממנו שכינה.

אמנם אמרו חז"ל (מגילה כט.) בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקב"ה, שבכל מקום שגלו שכינה עמהם, גלו למצרים שכינה עמהם וכו' ע"ש. וכתוב בפנים יפות (פ' וישב ובפרשתנו) ויהי ה' את יוסף (לט-ב), שירידת השכינה למצרים התחילה בירידת יוסף, ורמז לדבר כי מספר יוסף ומספר שכינה הוא כמספר ישראל ואמרו חז"ל (ראש השנה לא.) עשר מסעות גלתה שכינה, וכנגדן גלתה סנהדרין בבית שני. וכן היה בגלות ישראל למצרים, שגלה יוסף בתחלה לשכם, ומשכם לדותן, ומדותן נמכר ארבעה פעמים למדינים סוחרים ישמעאלים פוטיפר, ואחר כך לשר בית הסוהר, ואחר כך בירידת אחיו למצרים, ואחר כך עם בנימין, ואחר כך יעקב דכתיב ביה אנכי ארד עמך מצרים ואנכי אעלך גם עלה, שיעלה גם מה שירד כבר עם יוסף ואחיו ע"כ. וזהו הענין שנסתלקה שכינה מיעקב, כי השכינה ירדה כבר למצרים עם יוסף. ולהורות באשר לא רק בגלותן של כלל ישראל שכינה עמהם, אלא גם בגלותו של יהודי יחידי השכינה יורדת עמו.

ודבר זה הודיע כעת יוסף לאחיו, כדי ליתן להם סימן על אמיתיות דבריו שהוא יוסף. ואמר לאחיו הלא אתם רואים כי מעת שמכרתם אותי פירשה שכינה מיעקב, ולא יתכן לומר שזהו מחוסר מדת השמחה של יעקב, כי בחיר האבות מקבל הרעה כמו הטובה, ולמה פירשה ממנו שכינה, אלא בהיות שממני התחיל גלות מצרים, וגלו למצרים שכינה עמהם, על כן ירדה שכינה עמי למצרים, ונסתלקה מארץ כנען. וזהו שאמר הכתוב, ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף, והראיה על זה, העוד אבי חי, היש גילוי שכינה אצל יעקב שזהו בחינת חי, ותחי רוח יעקב אביהם. ולמה נחסר זאת מאתו, אלא בשביל שאני ירדתי לגלות מצרים, וגלו למצרים שכינה עמהם, ויהי ה' את יוסף, וירדה שכינה למצרים. (ועיין באור החיים הק' בפרשתנו (מו-ד), כי הדרגת אור השכינה רבו המה ע"ש). ויאמר יוסף אל אחיו גשו נא אלי, תתקרבו להיות סמוך אצלי ותרגישו השראת

השכינה שיש אצלי. [וזהו הרמז, ויאמר אל 'אחיו גשו נא' בגמטריא שכינ"ה].

*

והנה הנהגת יוסף עם אחיו מופלא הוא, איך לא נטר שום שנאה בלב עליהם, וקירב אותם גם אחר פטירת יעקב, עד שכלכל אותם ובניהם ובני בניהם, ששים רבוא נפש, כל ימי חייו, משך של שבעים שנה (נ-כא). והוא על דרך שכתב בחינוך (מצוה רמא) לא תקום ולא תטור (ויקרא יט-יח), משרשי המצוה, שידע האדם ויתן אל לבו כי כל אשר יקרהו מטוב עד רע, הוא סיבה שתבוא עליו מאת השם ברוך הוא, ומיד האדם מיד איש אחיו לא יהיה דבר בלתי רצון השם ברוך הוא, על כן כשיצערהו או יכאיבהו אדם ידע בנפשו כי עונותיו גרמו והשם יתברך גזר עליו בכך, ולא ישית מחשבותיו לנקום ממנו כי הוא אינו סיבת רעתו, כי העון הוא המסבב, וכמו שאמר דוד ע"ה (שמואל ב טז-יא) הניחו לו ויקלל כי אמר לו השם, תלה הענין בחטאו ולא בשמעיו בן גרא עכ"ל.

ואם זאת בכל אדם ובכל זמן, מכל שכן ביוסף שהשיג שזהו התחלת העצה העמוקה של גלות מצרים, והוא בא להקל מכאובו של יעקב שלא ירד בשלשלאות של ברזל. וגם הוטל עליו לכבוש הדרך שיוכלו לעמוד שם בנסיונות הזמן. וכמאמרם (ויק"ר לב-ה) יוסף ירד למצרים וגדר עצמו מן הערוה, ונגדרו כל ישראל בזכותו. והאמין בתום לבבו כי 'לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלקים'. וכמאמרם (יומא לח). בשמן יקראוך [לא ידאג אדם לומר פלוני יקפח פרנסתי, כי על כרחך, בשם יקראוך לבא ולשוב במקומך] ובמקומך יושיבוך, ומשלך יתנו לך [כלומר לא משלהם יתנו לך מתנה, אלא מזונות קצובים לך מן השמים], אין אדם נוגע במוכן לחבירו.

ויוסף אמר לאחיו, שאם כפי ראות העין ירידתו למצרים באה מצד קנאה ושנאה, זהו רק לעיני הגשמיים, אבל המאמין יודע כי הכל הוא בהשגחה עליונה. ויוסף היה צריך להגיע למצרים בכל אופן, אם לא על ידי האחים יש שלוחים הרבה למקום לבצע גזירת עליון, ומן השמים יש חשבונות אחרים מחשבונות בני אדם. ועל כן קודם שהתגלה לאחיו הכריז הוציאו כל 'איש' מעלי, לא לראות הדברים

בעיני אנושיים בעיני בשר, אלא יש להסתכל על הכל ברוחניותם של הדברים מה שלא משיגים בתוך כלי הגוף. ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו, אלא דיבר עמהם בדרגא של התפשטות הגשמיות, כפי מה שרואים הדברים בעיני רוחניים.

וישוב אמר להם, אשר מה שאינו נטר שנאה עליהם על מעשיהם, אין זה רק כעת כאשר הוא עומד במעלתו, שנצח את אחיו ונתקיימו חלומותיו, והשמש והירח והכוכבים משתחווים לו, על כן מגודל שלותו נשכח מאתו שנותיו הרעות. אלא גם בהיותו בדרגא היותר תחתונה בחייו, שלקחיהו אחיו ונתנו אותו לתוך בור של נחשים ועקרבים, ושוב עמדו ומכרוהו למצרים, למקום אשר עבד אינו יכול לברוח משם (רש"י שמות יח-ט), ונחתם דינו להיות עבד עולם בין שטופי זמה, גם אז לא נטר שנאה להם, בידעו שזהו גזירה מן השמים, ואין האחים עושים אלא בהכרח עליון, ואין על מה לשנאותם. והוא דוגמת המקל המכה את האדם, אשר רק טיפש נטר שנאה להמקל, כי הבר דעת מבין שרק האדם שסובב המקל בידו הוא האשם ולא המקל עצמו. וכמו כן כאשר משיגים שהכל הוא מיד ה', אין כאן שנאה להאדם המכהו, כי הוי אשור שבט אפי.

וזהו שאמר להם 'אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי מצרימה', אהבת האחוה שאתם רואים כעת אצלי, הוא אותו האחוה שהיה לי גם בעת אשר היו עוסקים במכירתו, גם אז לא עלה לי הקפדה ושנאה עליכם אישית, כי לא אתם שלחתם אותי כי אם האלקים, וה' אמר לו קלל, והכל הוא מעצה העמוקה של אותו צדיק הקבור בחברון. וכמו שכתוב באור החיים הק' (מה-ד) סמך לומר אחיכם אשר מכרתם, לומר שאפילו בזמן המכר לא כהתה עין האחוה ממני עכ"ל ק.

והנהגתו של יוסף הוא מוסר השכל לכל אחד, שאין להביט על הדברים בראיית עיני גשמיים, אלא להאמין שהכל מושגח מן השמים, וגבוה מעל גבוה שומר. וכל מה שעובר על האדם הוא מהכרזה שבשמים, שאין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מן השמים (חולין ט). וזהו גם כאשר הדברים באים מיד בעל בחירה כמו שמעי בן גרא, ואף שהמסבבים הדברים יתנו דין וחשבון על מעשיהם, מכל מקום המוכה

מתנות טובות נתן ה' לישראל, וכולן לא ניתנו אלא ביסורין, ואלו הן תורה וכו' (ברכות ה.). והן אמת כי לפי ראות העין אנכי 'ארד' עמך מצרימה, זהו ירידה, אבל לאמיתן של דברים ירידה זו עליה הוא, ואנכי אעלך גם עלה.

ואמר לו ה', כי פרשה זו של יוסף ילמד לו לקח, איך שהאדם רואה רק לעינים, אבל טובא גנוז בגויה. כי יעקב שולח את בנו יוסף לאחיו לראות את שלומם, ולא בא חזרה הביתה, ויעקב עומד ובוכה ומתאבל ימים רבים, ומדמה לנפשו שלא יתכן לו רעה יותר מזה, אבל באמת היתה זאת טובתו, שלא יצטרך יעקב לירד בשלשלאות של ברזל, ויוסף מזמין להם צרכם שם בגשמיות וברוחניות, לכלכל את כל בית ישראל בלחם לפי הטף, ולהכין להם גדרי קדושה שיוכלו להתמודד בהם במצרים, ואין על מה לבכות, אדרבה טובה רבה נתהוה בזה לו ולבניו אחריו. ועל כן סיים לו ה', 'ויוסף' הפרשה שעברת עד עתה עם יוסף, שממנה אתה רואה שאין לדון שום דבר בעיני הגשמיים אלא הכל מושגח מן השמים לטובה, זה 'ישית ידו על עיניך', לכסות עיניך הגשמיים שלא תסתכל מעתה על הדברים כפי ראות עיני בשר, ופרשה זו יוכל להיות לך ללימוד על כל מה שיארע במצרים שהכל הוא בהשגחה לטובה.

ובשוב זו חל תענית עשרה בטבת, ההתחלה של החורבן והגלות, שבה צרו על העיר, וחורבן בית שני, הגלות האחרון, לא היתה אלא בשביל שנאת חנם שהיתה ביניהם (יומא ט.). ומוטל עלינו לתקן זאת שנחזור בקרבנו שהכל בא על האדם מן השמים, ולעזוב השנאה שיש בין אדם לחבירו, כי הכל הוא שנאת חנם. שבני אדם המה רק המקל מאת ה', והשונא והנוקם והנוטר בהמקל הוא בער, והשנאה אליו הוא שנאת חכם שאין הוא אשם כלל. ואז נזכה לראות בקרוב בישועתן של ישראל בביאת בן דוד בב"א.

והנכאב היה מגיע לו צער זה בכל אופן, וכמה דרכים למקום. (ועיין בליקוטי אמרים תניא פרק כה).

ולכן כאשר גילה יוסף לאחיו כי תכלית ירידתו למצרים הוא התחלת קיום גזירת גלות מצרים, וממנה תתפרד עוד שאר הארבע גליות, אשר עבור זה גם ירידתם נחלקה לארבע חלקים, והשרה עליהם רוח דקדושה שיוכלו להשיג זאת, שנתפשטו מגשמיותם באמרו הוציאו כל איש מעלי. אמר הכתוב, ויפול על צוארי בנימין אחיו ויבך, ובנימין בכה על צואריו (מה-יד). יוסף בכה על שני מקדשות שעתידין להיות בחלקו של בנימין וסופן ליחרב, ובנימין בכה על משכן שילה שעתיד להיות בחלקו של יוסף וסופו ליחרב (מגילה טו:), כי בחורבן הבית יבואו הגליות השונות אשר הם הכינו כעת הדרך לכל זה.

וכאשר באו ליעקב ואמרו לו עוד יוסף חי, ויפג לבו כי לא האמין להם (מב-כו), וידברו אליו את כל דברי יוסף אשר דבר אליהם, היינו מה שגילה להם כי זהו תחלת ירידת העצה העמוקה של אותו צדיק, וירא את העגלות אשר שלח יוסף, היינו שזהו ההתחלה של הגלות בין הע' אומות, ותחי רוח יעקב אביהם, כי בזה השיג אשר כל מה שעבר עליו עם יוסף היתה בזה טובה עצומה.

*

וכאשר ירד אחר כך יעקב מצרימה, נתגלה אליו ה' ואמר לו, אל תירא מרדה מצרימה וגו', אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה, הגם שירידת מצרים נראה כירידה, להיות זרע אברהם יצחק יעקב משתעבדים בשפלות של חומר ולבנים, אבל לאמיתו של דבר זהו עלייתם, שזהו הכור הברזל להכשיר ולצרף את ישראל שיוכלו לקבל עליהם אחר כך תורת ה'. ושלשה

בסעודה שלישית פרשת ויחי

*

והנה אמר בקברי אשר 'כריתי' לי בארץ כנען שמה תקברני, וברש"י אשר כריתי, כפשוטו כמו (שמות כא-לג) כי יכרה איש. ומדרשו עוד מתיישב על הלשון כמו אשר קניתי. אמר רבי עקיבא כשהלכתי לכרכי הים היו קורין למכירה כירה (ראש השנה כו.). ועוד מדרשו לשון כרי, דגור, שנטל יעקב כל כסף וזהב שהביא מבית לבן ועשה אותו כרי, ואמר לעשו טול זה בשביל חלקך במערה (שמו"ר לא-יז) ע"כ. ופירוש הראשון לכאורה צריך ביאור, כי הוא לא כרה את קברו אלא בניו אחריו, ולמה אמר אשר כריתי לי. גם לעיל בצינוי ליוסף אמר, ונשאתני ממצרים וקברתני 'בקבורתם', צריך ביאור כי לא נקבר יעקב בקברם אלא בתוך המערה סמוך ונראה לקברם, ולמה אמר וקברתני בקבורתם.

ונראה דהנה הכתוב אומר, וישב יוסף מצרימה הוא ואחיו וכל העולם אתו לקבור את אביו, אחרי קברו את אביו (גיד). והנה סיום הכתוב 'אחרי קברו את אביו' לכאורה נראה מיותר. וכתוב בספר צפנת פענח (להגאון מרוגאצ'וב זצ"ל), דאיתא בגמרא (ברכות מו:) כיצד סדר הסבה של סעודה. בזמן שהן שתי מיטות, הגדול שבהן עולה ומיסב בראש העליונה, והשני לו למטה ממנו. בזמן שהן שלוש מיטות, הגדול שבהן עולה ומיסב בראש האמצעית, והשני לו למעלה, והשלישי לו למטה הימנו. וכן מסדירין והולכין. ואיתא בירושלמי (תענית ד-ב) אמר רב שמואל בר רב יצחק אבות במערת המכפלה דרך הסבה הן קבורין, אברהם באמצע, ויצחק למעלה ממנו, ויעקב למטה ממנו ע"כ. הרי לפי זה, כשיצחק נפטר, קברוהו למטה מאברהם, ברם, אחר כך כשיעקב נפטר, לא היה שייך לקבורו למעלה מאברהם, כי השני יצחק אביו נכון שיהיה למעלה. וכן לא היה שייך לקבורו למטה מיצחק, כי אז יצחק יהיה באמצע, והנכון הוא שהגדול אברהם יחיה באמצע. ולכן הוציאו את יצחק מקברו וקברוהו מחדש למעלה מאברהם, ואז קברו את יעקב למטה מאברהם. וזהו שאמר הפסוק וישב יוסף מצרימה הוא ואחיו וכל העולים אותו לקבור את אביו, יעקב, 'אחרי קברו' מחדש 'את אביו' של יעקב, היינו את יצחק למעלה מאברהם כנ"ל עכ"ד.

ויקברו ימי ישראל למות, ויקרא לבנו ליוסף, ויאמר לו אם נא מצאתי חן בעיניך, שים נא ירך תחת ירכי, ועשית עמדי חסד ואמת, אל נא תקברני במצרים, ושכבתי עם אבותי ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם (מז-כט). ברש"י ושכבתי, וי"ו זו מחובר למעלה לתחילת המקרא שים נא ירך תחת ירכי והשבע לי, ואני סופי לשכב עם אבותי ואתה תשאני ממצרים. ואין לומר ושכבתי עם אבותי השכיבני עם אבותי במערה, שהרי כתיב אחריו ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם. ועוד מצינו בכל מקום לשון שכיבה עם אבותיו היא הגויעה ולא הקבורה ע"כ. ויש להבין לפי זה הקשר ושכבתי עם אבותי, הלא מיתתו אינו עם אבותיו, אלא מנוחתו תהא עם אבותיו. גם מה שהזכיר כאן לשון 'שכיבה', ולהלן נאמר, אבי השביעני לאמור הנה אנכי 'מת', בקברי אשר כריתי לי בארץ כנען שמה תקברני (ג-ה), הזכיר לשון מיתה.

ונראה דאיתא בגמרא (שבת קנב:) הנהו קפולאי [חופרים] דהוו קפלי בארעא דרב נחמן, נחר בהו רב אחאי בר יאשיה [שהיה נקבר שם], אתו ואמרו ליה לרב נחמן נחר בן גברא, אתא ואמר ליה מאן ניהו מר, אמר ליה אנא אחאי בר יאשיה וכו'. גששיה חזייה דאית ביה מששא, אמר ליה ליקום מר לגווייה דביתא [יבא אדוני לבית], אמר ליה גלית אדעתך דאפילו נביאי לא קרית, דכתיב (יחזקאל לז-ג) וידעתם כי אני ה' בפתחי את קברותיכם [עד שיעלנו הקב"ה מקברותינו, אין לנו רשות לעלות]. אמר ליה והכתיב (בראשית ג-יט) כי עפר אתה ואל עפר תשוב. אמר ליה ההוא שעה אחת קודם תחיית המתים ע"כ. ואם כן האבות הק' לא מתים במיתתם, אלא שאין להם רשות לחזור לביתם, וחוזרים לעפרם רק שעה קודם תחיית המתים. ומכל שכן ביעקב אבינו שאמרו עליו (תענית ה.) יעקב אבינו לא מת. ולכן אמר יעקב על מיתתו ושכבתי עם אבותי, כי מיתתו תהיה ביחד עם אבותיו, שעה אחת קודם תחיית המתים, ועד תחיית המתים תהא אצלו רק שכיבה עם אבותיו, ואז תהא מיתתו יחד עם אבותיו. וזהו שאמר הנה אנכי מת בקברי אשר כריתי, שמיתתו לא תהא בשעת מיתה, אלא בקברו, שעה אחת קודם תחיית המתים.

מתים (ברכות יח.). ובהיות כי במתים חפשי (תהלים פח-ו), כיון שמת אדם נעשה חפשי מן התורה ומן המצות (שבת ל.), על כן במיתתו הוא קרוי מת, כיון שאי אפשר לו עוד לקיים מצות ה'. אמנם המניח בן כמותו, שממלא מקום אביו בתורה ומצות, והרי ברא כרעיה דאבוה, נמצא שלא נגמר עוד קיום מצותיו במיתתו, שהרי מעשה בניו נחשבים לחשובו, על כן לא נאמר בו מיתה, אלא שכיבה.

ולכן דקדוק חז"ל שהניח בן 'כמותו', כי צדיק גדול שהניח בן צדיק אבל לא כמותו, הגם שנחשב קיום מצותיו לחשובו של אביו, אבל עדיין לא משלים כל עבודתו של אביו, וחלק העבודה שהבן אינו משלים, בו חל תואר מיתה. ורק המניח בן כמותו דייקא, שמשלים תחת אביו כל עבודתו, לא נאמר בו מיתה אלא שכיבה.

והנה יעקב אבינו היה מופלג בקדושה, וכמו שאמר ראובן בכורי אתה כחי וראשית אוני (מט-ג), וברש"י היא טפה ראשונה שלו, שלא ראה קרי מימיו (יבמות עו). ונתעלה בעבודתו להיות בחיר האבות עד שנאמר ויקרא לו א-ל אלקי ישראל (לג-ב), שקרא הקב"ה ליעקב א-ל (מגילה יח.). והיינו שהתעלה מכל חומריותו וגשמיותו עד שנעשה כולו רוחני להיות קרוי א-ל, תואר שלא נאמר אפילו על משה שקראו הכתוב רק איש אלקים (דברים לג-א). וכדי שלא נאמר עליו מיתה, הוצרך להניח בן כמותו ממש, בכל מדריגותיו. לכן כאשר קרבו ימי ישראל למות, קרא לבנו ליוסף, וביקש ממנו 'שים נא ירך תחת ירכי', שיתן כל ידו וכחו להתעלות בקדושה, שיוכל להניח בן כמותו להיות הוא לתשלים תחת ירכו של יעקב, הרומזת על גודל קדושתו בקדושת הירך.

ואמר לו, כי המצות ומעשים טובים שיעשה יהיו נחשבים כאילו הוא יעקב ממשיך לעשותם. 'ועשית עמדי חסד ואמת', החסד והאמת שתמשיך לעשות יהיה עשייתו ביחד עמדי, כאילו אני ממשיך לעשותם בעצמי. ואז 'ושכבתי עם אבותי', לא יהא נאמר אצלי מיתה אלא שכיבה, שהמניח בן כמותו נאמרה בו שכיבה ולא מיתה. וביקש יעקב את יוסף שימשיך בקדושתו, שיוכל להיות מיתתו רק שכיבה, כי הניח בן כמותו. ובאמת קיים יוסף את בקשתו, ויאמר לו אנכי אעשה כדברך, ולכן יעקב אבינו לא 'מת', ונאמר בו רק

ולפי זה נקבר יעקב בקברו של יצחק, וליצחק כרו קבר מחדש בפטירת יעקב, ושפיר אמר יעקב, ונשאתני ממצרים וקברתני 'בקבורתם' דייקא, והיינו שלא יקברו אותו בקבר חדש למעלה מאברהם או למטה מיצחק, אלא יקברוהו בקברו של יצחק. והנה בפטירתו של יצחק כתיב, ויגוע יצחק וימת וגו', ויקברו אותו עשו ויעקב בניו (לה-כט). ואם כן קברו של יצחק כרה יעקב אבינו, ושפיר אמר בקברי אשר כריתי לי בו תקברני, כי הקבר שבו נקבר יעקב כרה הוא בעצמו. - ובהיות כי יעקב השיג זאת, שבקבורתו יצטרכו לשנות את קברו של יצחק להיות למעלה מקברו של אברהם, על כן בעת קבורת יצחק, כרה במחשבה תחלה את הקבר ליצחק לשנים אחדות עד פטירתו, ומאז יהיה זאת לקבורת עצמו. ולכן אמר בקברי אשר כריתי 'לי', שבתחלת הכרייה כריתי זאת גם לעצמי.

וייש להוסיף, מה שאמר וקברתני בקבורתם, דאיתא בגמרא (בבא מציעא פה:) אליהו הוה שכיח במתיבתא דרבי, יומא חד ריש ירחא הוה נגה ליה ולא אתא, אמר ליה מאי טעמא נגה ליה למר, אמר ליה אדאוקימנא לאברהם ומשינא ידיה ומצלי ומגנינא ליה, וכן ליצחק, וכן ליעקב ע"כ. ואם כן האבות בעת שמתפללים מעמידים אותם מקברם להתפלל, ולאחר התפלה שוב משכיבין אותן בחזרה. ועל כן אמר יעקב שלא יצטרכו לפנות את יצחק מקברו לצורך קבורת יעקב, אלא בשעה שיתפללו יצחק ואברהם, וישכיבו את יצחק בחזרה, ישכיבוהו אותו בהקבר החדש. ועל כן אמר וקברתני 'בקבורתם', באותה שעה שאליהו יתעסק לקבור אותם חזרה אחר התפלה, אז תקברו אותי בקברו של יצחק אשר כריתי לי].

*

והנה איתא בגמרא (בבא בתרא קטז.) דרש רבי פנחס בר חמא, מאי דכתיב (מלכים א יא-כא) והדד שמע במצרים, כי שכב דוד עם אבותיו, וכי מת יואב שר הצבא, מפני מה בדוד נאמרה בו שכיבה וביואב נאמרה בו מיתה. דוד שהניח בן כמותו נאמרה בו שכיבה, יואב שלא הניח בן כמותו נאמרה בו מיתה ע"כ. והענין הוא כי החיים והמיתה בישראל אינו כפשוטו, אלא העסק בתורה ובמצות זהו החיים, וכמו שנאמר (דברים לג-ב) כי הוא חייר ואורך ימיר, אבל הרשעים בחייהם קרויין

שכיבה. זכה יוסף להמנות בין השבע רועים ביחד עם יעקב, יותר משאר האחים.

*

וְזֶה יתבאר מה שנאמר להלן, ויראו אחי יוסף כי מת אביהם, ויאמרו לו ישטמנו יוסף, והשב ישיב לנו את כל הרעה אשר גמלנו אותו. ויצו אל יוסף לאמר, אביך צוה לפני מותו לאמר, כה תאמרו ליוסף אנא שא נא פשע אחיך וחסאתם כי רעה גמלוך (ג-טו). וברש"י ויראו אחי יוסף, מהו ויראו, הכירו במיתתו אצל יוסף, שהיו רגילים לסעוד על שולחנו של יוסף, והיה מקרבן בשביל כבוד אביו, ומשמת יעקב לא קרבן (ב"ר ק-ח) ע"כ. עוד ברש"י אביך צוה, שינו בדבר מפני השלום, כי לא צוה יעקב כן, שלא נחשד יוסף בעיניו (יבמות סה:). ע"כ. ולכאורה יש לדקדק דלמה הדגיש הכתוב ויראו אחי יוסף כי מת אביהם, הוי ליה למימר שראו כי אין פני יוסף עמהם כקדם. וגם איך יתכן ששבטי י-ה ישקרו ליוסף לומר דבר שאינו אמת.

אָךְ יעקב הרי צוה ליוסף שימשיך בדרך צדקתו כמקדם, ועשית 'עמדי חסד ואמת', שישתדל לעשות חסד שבזה יתעלה גם יעקב, ואז ושכבתי עם אבותי, לא יהיה מיתה אצל יעקב אלא שכיבה. ולכן כאשר ראו שאין פני יוסף עמהם כתמול שלשום, ולא מקרבן עוד לאכול על שולחנו, חשבו שנתעורר אצלו שנאת האחים של ימי קדם, ורוצה כעת לנקום בהם, אם כן יש ליוסף הרגשה אנושית כדרכו של בני אדם, ואין הוא דומה לאביהם שקראו הקב"ה א-ל, שאין בו עוד סוג חומריות, ואם כן מיתה יעקב היא מיתה ולא שכיבה. וזהו שאמר הכתוב, ויראו אחי יוסף כי 'מת' אביהם, שממעשים של יוסף ראו כי אביהם מת, שלא הניח בן כמותו ולא נאמר בו שכיבה, על כן שלחו לו לאמור, במה שאבא אמר לך ועשית עמדי חסד ואמת ושכבתי עם אבותי, בזה כלול בקשתו אנא שא נא פשע אחיך, כי רק באופן זה תוכל למלא משאלתו של ושכבתי עם אבותי.

*

אֲנִי נכנסים כעת לימי שובבי"ם ת"ת, ימים המסוגלים לתיקוני תשובה, ובימים הקדמונים גם פשוטי עם היו מרבים בתפלה ובאמירת תהלים ובענייתים כל אחד

לפי ערכו, והעיקר הוא לעשות גדרים וסייגים שלא להכשל, אשר תחלת התיקון הוא בשמירת העינים, כי עין רואה והלב חומד וכלי מעשה גומרין, והשומר את עיניו שומר את נפשו מלחטוא, כי אין יצר הרע שולט אלא במה שעניו רואות (סוטה ח.). ומן הנכון שיקבל על עצמו בימים אלו על כל פנים שעה אחת ביום, אשר בו יזהר על שמירת עיניו בדקדוק יתירה, ובוה יתרגל לשמור עיניו גם בשאר הזמנים.

הַכְּתוּב אומר בן פורת יוסף בן פורת עלי עין וגו', ותשב באיתן קשתו וגו' מידי אביר יעקב, משם רועה אבן ישראל (מט-כב). שיעקב שיבח את יוסף, איך זכה להיות מופלג בקדושה עד שנעשה בן פורת, בן חן, על זה אמר בן פורת 'עלי עין', בשביל ששמר את עיניו. הוא ירד לערות הארץ בהיותו בן שבע עשרה שנה, והיה לו נסיונות בבית רבו בעניותו, ושוב נתעלה להיות בין שרי המלוכה, אשר בקל היה יכול להמשיך אחר מעשיהם, ובנות צעדה עלי שור להסתכל ביופיו, ולא תלית עיניך בחדא מנהון, למתחייבא בהון ליום דינא רבא (תרגום יונתן שם). כי השיג יוסף שבמקום שפל כמצרים, אם לא יהיה שולט על עיניו לא יוכל להתגבר על יצרו, והוא נעשה בן פורת 'עלי עין', בשביל שמירת עיניו.

וְאָמַר הכתוב, ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו, ואין איש מאנשי הבית שם בבית, ותתפשהו בבגדו וגו' (לט-יא). וברש"י רב ושמואל, חד אמר מלאכתו ממש, וחד אמר לעשות צרכיו עמה, אלא שנראית לו דמות דיוקנו של אביו ונראית לו בחלון וכו' (סוטה לו). ע"כ. ויש לתמוה איך יתכן לדרוש את יוסף הצדיק לגנאי, שנכנס לעשות צרכיו, דבר שגם פחותי מדרגה מיוסף נוהרים בזה. אמנם הקב"ה שלח את יוסף מתחלה למצרים, קודם שבאו הכלל ישראל לגלות מצרים, להיות שם כ"ב שנה יחידי, ולהיות איתן בקדושתו, כדי להיות לסמל ולדוגמא להבאים אחריו, כי יתכן לאדם להיות בערות הארץ יהודי יחידי שנים רבות, ואף על פי כן ישאר בקדושתו.

וּכְאֲשֶׁר התגלה יוסף לאחיו אמר להם, אני יוסף אחיכם אשר מכתתם אותי מצרימה, ועתה אל תעצבו וגו' (מה-ד). וכתוב בפנים יפות, אף שכבר אמר להם אני יוסף, הוסיף לומר להם שעומד עדיין בקדושתו אשר היה

פוטיפר משדלתו בדברים, בגדים שלבשה לו שחרית לא לבשה לו ערבית, בגדים שלבשה לו ערבית לא לבשה לו שחרית, אמרה לו השמע לי, אמר לה לאו, אמרה לו הריני חובשתך בבית האסורין, אמר לה ה' מתיר אסורים, הריני כופפת קומתך, ה' זוקף כפופים, הריני מסמא את עיניך, ה' פוקח עורים, נתנה לו אלף ככרי כסף לשמוע אליה לשכב אצלה להיות עמה, ולא רצה לשמוע אליה לשכב אצלה בעולם הזה, להיות עמה בעולם הבא, נמצא יוסף מחייב את הרשעים.

והנה עיקרי התיקונים הוא בתורה ועבודה וגמילות חסדים, כי לימוד התורה מצלת מן החטא, בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין (קידושין ל:). ולהיות מחשבתו שקוע תמיד בלימודו, לחזור במשך היום מה שלמד, ולהיות הדברים שנונים בפיו. וגם אמרו במדרש בבעל תשובה, אם היה רגיל ללמוד דף אחד ילמוד שנים ע"ש. וכמו כן עבודת התפלה, להרבות באמירת תהלים ותפלה ותחנונים שיזכה למחילת עונותיו ולתקן את מעשיו. וכמו כן יש לפדות העון בצדקה, וכמו שנאמר (דניאל ד-כד) וחטאיך בצדקה פרוק. וזהו שרימו הכתוב, שים נא ידך תחת ירכי, שתחת פגם הירך התיקון לזה הוא שימת ידו, כי יד רומזת לתורה ועבודה וגמילות חסדים, כי התורה ניתנה מידו של הקב"ה לידו של משה, וכמו שנאמר (דברים לד-ב), ולכל היד החזקה, וברש"י שקבל התורה בלוחות בידיו ע"כ. ועבודת התפלה הוא בפרישת כפים אל ה' וכמו שנאמר (תהלים קמג-ו) פרשתי ידי אליך, וצדקה הוא ביד, לא תקפוץ ירך מאחריך האביון (דברים טו-ז). ושים נא ידך תחת ירכי, תחת הפגם בהירך יש לשום ידו לתורה ועבודה וגמילות חסדים, ובוזה נזכה לתקן הכל. הקב"ה יעזרנו על דבר כבוד שמו, ויראה בענינו, ויעלה לפניו שברון לבבנו על מצבינו, ונזכה לראות בקרוב בביאת בן דוד בב"א.

בארץ ישראל בשעת מכירתו, והיינו דאמר להם ועתה אל תעצבו, שלא יתעצבו בירידת הגלות למצרים כי יכולים לעמוד בקדושתן, והיינו כפירוש רש"י שהראה להם שהוא מהול (מה-ד), והיינו שלא פגם בברית שהיא מדתו של יוסף כידוע, והיינו דאמר להם ואל יחר בעיניכם כי מכרתם אותי הנה, שלא ידאגו פן יטמאו בטומאת מצרים שנקרא ערות מצרים כידוע שהיו שטופי זמה, כי למחיה שלחני, לתקן מדת הברית ע"כ.

אך יתכן שישראל יאמרו, שאין יכולים ללמוד מיוסף להיות כמותו, כי הוא היה מופשט מתאות וחומריות העולם, איש האלקים, לא כן אנו בני אדם משוקעים בחומריותם, לא יוכלו להיות דוגמתו. על כן זימן לו ה' מלאך התאווה שלא יוכל להתגבר, ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו, לעשות צרכיו נכנס, ואף על פי כן כאשר בא לידי מעשה התגבר על עצמו, ונראית לו דמות דיוקנו של אביו, והתגבר על יצרו וינס ויצא החוצה. ובוה יהיה לסמל כי גם כאשר היצר בוער באש להבה, יכולים להזכיר עצמנו בדמות דיוקנו של אבותינו ולהנצל מן החטא.

וזהו שאמר הכתוב, ותשב באיתן קשתו, וברש"י דקאי על כבישת יצרו באשת אדוניו, מידי אביר יעקב, שנראה לו דמות דיוקנו של אביו. ומסיים עלה הכתוב, 'משם' ממה שאנו רואין שגם יוסף נכנס לעשות צרכיו וניצל רק על ידי דמות דיוקנו של אביו, מאותה נקודה ירועה אבן ישראל, נעשה לרועה להכלל ישראל, ללמוד ממנו שגם במצרים יכולין להיות פרושים וקדושים. ועל זה אמרו (יומא לה:): דלעתיד, רשע אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה, אם אמר נאה הייתי וטרוד ביצרי הייתי, אומרים לו כלום נאה היית מיוסף. אמרו עליו על יוסף הצדיק, בכל יום ויום היתה אשת

נחמד ע"י יודיני מוה"ר ר' יעקב יוסף לעפקאוויטש הי"ו לרגל השמחה השוויה במעונו בנישואי בתו למול טוב	נחמד ע"י יודיני מוה"ר ר' יוסף לינק הי"ו לרגל השמחה השוויה במעונו בנישואי בתו למול טוב	נחמד ע"י יודיני מוה"ר ר' חיים יעקב גלויבער הי"ו לרגל השמחה השוויה במעונו בנישואי בתו למול טוב	נחמד ע"י יודיני מוה"ר ר' דוד קאהאן הי"ו לרגל השמחה השוויה במעונו באירוסי בתו למול טוב	נחמד ע"י יודיני הרה"ג ר' בנימין פאפלאנאש שליט"א לרגל השמחה השוויה במעונו בנישואי בתו למול טוב
נחמד ע"י יודיני מוה"ר ר' לייב זיכערמאן הי"ו לרגל השמחה השוויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	נחמד ע"י יודיני מוה"ר ר' צבי פיש הי"ו לרגל השמחה השוויה במעונו בהולדת בנו למול טוב	לע"ז האשה החשובה פיאג ב"ד חיים שבתאי ע"ה נפטר עשרה שבת תשנ"ג לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. נחמד ע"י בנה מוה"ר ר' אברהם שאהנבערגער הי"ו - ראה"ק	נחמד ע"י יודיני מוה"ר ר' ישעי ליכטמאן הי"ו לרגל השמחה השוויה במעונו באירוסי בתו למול טוב	נחמד ע"י יודיני מוה"ר ר' בצלאל לינק הי"ו לרגל השמחה השוויה במעונו באירוסי בתו למול טוב
נחמד ע"י יודיני מוה"ר ר' יעקב שאהנבערגער הי"ו לרגל השמחה השוויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	נחמד ע"י יודיני מוה"ר ר' מתתני פרנס הי"ו לרגל השמחה השוויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	נחמד ע"י יודיני מוה"ר ר' פנחס אבערלענדער הי"ו לרגל השמחה השוויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	נחמד ע"י יודיני מוה"ר ר' דוד לייב ברוין הי"ו לרגל השמחה השוויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	נחמד ע"י יודיני מוה"ר ר' נחמי כ"ץ הי"ו לרגל השמחה השוויה במעונו בהולדת בתו למול טוב
נחמד ע"י יודיני מוה"ר ר' יואל ב"ד יעקב ווערצבערגער הי"ו לרגל השמחה השוויה במעונו בתולדת בתו למול טוב	נחמד ע"י יודיני מוה"ר ר' דוד מענצער הי"ו לרגל השמחה השוויה במעונו בתולדת בתו למול טוב	נחמד ע"י יודיני מוה"ר ר' חיים הערש שטיינבערג הי"ו בהכנס בתו לעול התורה והמצות	נחמד ע"י יודיני מוה"ר ר' שלמה קרעמער הי"ו לרגל השמחה השוויה במעונו בהכנס בתו לעול התורה והמצות	נחמד ע"י יודיני מוה"ר ר' לוי מיכאל גראס הי"ו לרגל השמחה השוויה במעונו בהכנס בתו לעול התורה והמצות